

บทที่ 2 วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 2 นำเสนอแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ ที่มาของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วัตถุประสงค์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การมีส่วนร่วมของชุมชนและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อทราบผลการศึกษาด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และเอกสารชุดที่ชุมชนนำมาเป็นจุดขยายการท่องเที่ยว ทั้งนี้เพื่อให้การทบทวนวรรณกรรมเหล่านี้เป็นแนวทางในการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้

2.1 การทบทวนวรรณกรรม

2.1.1 ที่มาของแนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542 : 22) ได้สรุปว่า การที่จะให้มีนักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชมทรัพยากรท่องเที่ยวได้ ๆ ก็ตามย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยวจะต้องมีลิสต์ดึงดูดใจ เช่น ความสวยงามของธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม โบราณสถาน สถานที่ทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น
2. ทรัพยากรท่องเที่ยวต้องมีลิสต์อำนวยความสะดวก เช่น มีการบริการอำนวยความสะดวก ความสะดวกน้ำ ประปา ไฟฟ้า การสื่อสาร ที่พักแรม อาหาร นำเที่ยว จำหน่ายสินค้าที่ระลึก เป็นต้น
3. ทรัพยากรท่องเที่ยวจะต้องมีเส้นทางคมนาคมเข้าถึง เป็นปัจจัยสำคัญ

ทรัพยากรท่องเที่ยวที่จะต้องมีเส้นทางหรือโครงข่ายคมนาคมที่สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวนั้น ตลอดจนสามารถเชื่อมโยงกันระหว่างแหล่งท่องเที่ยวกับบริเวณใกล้เคียง

Collier and Harraway (อ้างในชูสิทธิ ชูชาติ , 2544 : 41) มีความสอดคล้องกันว่า การท่องเที่ยวจะบรรลุวัตถุประสงค์นั้น แหล่งท่องเที่ยวจะต้องประกอบไปด้วย องค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ

1. สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) สิ่งดึงดูดใจเกิดจากสถานที่ (Site)

เหตุการณ์ (Event) สถานที่อาจเกิดจากธรรมชาติสร้างหรือมนุษย์สร้างขึ้น แต่เหตุการณ์ที่น่าประทับใจเกิดจากมนุษย์สร้างเพียงอย่างเดียว

2. สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ความสะดวกสบายทำให้

นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปถึงสถานที่ได้รวดเร็ว ปลอดภัย และ สะดวกสบายยิ่งขึ้น ดังนั้น การก่อสร้างปัจจัยพื้นฐาน (Infrastructure) เช่น ระบบขนส่ง ระบบการสื่อสาร ระบบสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า ประปา จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งในแหล่งท่องเที่ยว

3. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) การเข้าถึงแหล่ง

ท่องเที่ยวจะต้องมีระบบการขนส่ง (Transportation) ซึ่งประกอบด้วยเส้นทาง ยานพาหนะ สถานี และ ผู้ประกอบการ การขนส่ง เป็นต้น มีวัตถุประสงค์เพื่อลดเลี้ยงคน และ สิ่งของไปยังจุดหมายปลายทาง

2.1.2 สรุปแนวคิดปัจจัยพื้นฐานการท่องเที่ยว

แนวคิดปัจจัยพื้นฐานการท่องเที่ยวจะมีส่วนต่อการส่งเสริม และ พัฒนาการท่องเที่ยว กล่าวคือ เป็นแนวทางที่ผู้ประกอบการต้องให้ความสนใจและคำนึงถึงเสมอว่าการที่จะให้ผู้ใช้บริการ คือ นักท่องเที่ยวเข้ามาใช้บริการอย่างต่อเนื่อง และ เกิดความพึงพอใจนั้น จะต้องมีองค์ประกอบ 3 ประการของแหล่งท่องเที่ยวที่ทำให้เกิดศักยภาพ ซึ่งในการนี้หมายความว่าแหล่งท่องเที่ยวนั้น ต้องมีส่วนประกอบของ 3As ดังนี้

1. สิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เข้าชม (Attractions)
2. ความสะดวกในการเข้าถึง (Accessibility) ที่เหมาะสมกับลักษณะของแหล่งท่องเที่ยว
3. สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ตามความจำเป็น (Amenity)

จากแนวคิดที่เกี่ยวข้องทั้ง ที่กล่าวแล้วข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวที่ต่างจากการท่องเที่ยวในรูปแบบอื่น ๆ และแนวทางการพัฒนาจะมีความแตกต่างจากการท่องเที่ยวอื่น ๆ แต่สิ่งที่สำคัญต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และ แตกต่างกับการท่องเที่ยวยูโรปแบบอื่น ๆ นั่นก็คือ ต้องมีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ ได้สัมผัสร่องกิจกรรมในสถานที่นั้นควรจะประกอบด้วย การจัดเดินทางท่องเที่ยว การร่วมทำกิจกรรม และกิจกรรมต่าง ๆ นั้นต้องนำเสนอ และ แปลงกิจกรรมท่องเที่ยวประเภทอื่น นอกจากนั้นแล้ว สิ่งสำคัญอีกอย่าง

หนึ่งก็คือ ชุมชนก็เป็นหัวใจสำคัญของการท่องเที่ยว โดยการมีส่วนร่วมกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และมีส่วนร่วมต่อรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยว

2.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ศูนย์วิจัยป่าไม้ คณนาณศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2542) ได้ให้ความเห็น เกี่ยวกับการทำแผนกราฟท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบชุมชนมีส่วนร่วมไว้ว่า เน้นให้ชุมชนมีบทบาท สำคัญในการตัดสินใจว่า ควรจะมีการพัฒนาสังเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่ของตน หรือไม่ และ จะส่งเสริมด้วยวิธีการอย่างไร โดยชุมชนเป็นแกนสำคัญร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดูแลจัดการ และ จะส่งเสริมด้วยวิธีการอย่างไร โดยชุมชนเป็นแกนสำคัญร่วมกับหน่วยงานที่ ก่อตั้งด้วยวิธีการทั้งด้านบริการ และ รักษาแหล่งท่องเที่ยวและให้ชุมชนเป็นผู้กำหนดรูปแบบ การจัดการที่เหมาะสมกับชุมชน และ เป็นผู้นำแผนกรากจัดการดังกล่าว ดำเนินการโดยมี นักวิชาการด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นนักวางแผนในทีม เป็นพี่เลี้ยงให้คำแนะนำด้านวิชาการ และ ติดต่อ ประสานงาน เพื่อให้เกิดการวางแผนเป็นรูปธรรม และ บรรลุตามเจตนาตามที่ตั้งก่อตั้ง กระบวนการวางแผน จะใช้วิธีการสำรวจ และ ประเมินผลโดยชุมชน (Participatory Rural Appraisal, PRA) และ วิธีการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลักโดยจะต้องซึ่งแจ้งถึงแผนการปฏิบัติงานของโครงการให้แก่ ผู้บริการ และ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงชาวบ้านผู้จะให้ข้อมูลควรได้ทราบรายละเอียดในสิ่งที่ ต้องการด้วย เมื่อทุกคนมีความเข้าใจตรงกันจะลงผลลัพธ์ให้ข้อมูลที่ได้มา มีความถูกต้องชัดเจน มากยิ่งขึ้น และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ควรประกอบด้วยสาระสำคัญดังนี้ คือ

1.) การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เกี่ยวข้องโดยตรงกับพื้นที่ธรรมชาติ และอาจรวมไปถึง แหล่งประวัติศาสตร์ โบราณคดี และ วัฒนธรรมที่ปรากฏในพื้นที่ธรรมชาติตัวอย่าง โดยจะมุ่งเน้นที่ คุณค่าของธรรมชาติหรือลักษณะเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเป็นสิ่งดึงดูดความสนใจ ของนักท่องเที่ยว ไม่ใช่เน้นที่การสร้างแต่หรือการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ซึ่งพื้นที่ลุ่ม น้ำทะเลสาบสูงคลาประกอบด้วยจังหวัด สงขลา พัทลุง นครศรีธรรมราช เป็นพื้นที่ฯ มีความโดดเด่น และ มีความเป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว

2.) การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นการท่องเที่ยวที่ทุกฝ่ายมีความรับผิดชอบต่อ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ระบบนิเวศ และ วัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ไม่ ทำลาย และ ทำให้สิ่งแวดล้อมหรือธรรมชาติเสื่อม

3.) การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เน้นให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส เรียนรู้ หรือมีประสบการณ์กับ สภาพแวดล้อมโดยตรง และ เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาเรียนรู้ สภาพแวดล้อม ธรรมชาติ

และ เสริมสร้างจրรยาบรรณด้านสิ่งแวดล้อมเชิงบวกด้วย อันสอดรับกับการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก สะตอวาระเรื่องที่พักของพื้นที่ลุ่มน้ำท่าเลสถาบสงขลา ให้นักท่องเที่ยวมีประสบการณ์ เรียนรู้วิถีชีวิต และสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ

4.) การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ให้ประโยชน์คืนธรรมชาติ และการอนุรักษ์ธรรมชาติ และเอื้อประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นทั้งทางตรง และทางอ้อม ซึ่งชุมชนในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำท่าเลสถาบสงขลาจะได้รับประโยชน์ทั้งทางตรง และ ทางอ้อมด้วยเช่นกัน

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา ได้ให้ความหมายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า หมายถึง การท่องเที่ยว ในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โดยมีการให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้อง และ ให้ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการ เพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่ชุมชนท้องถิ่น และ สร้างจิตสำนึกให้ทุกฝ่ายร่วมกันรับผิดชอบต่อระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2540) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ไว้ว่า หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และ แหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อม และ การท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน ในประเด็นที่เกี่ยวเนื่องกันนี้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยยังได้กล่าวถึงขอบเขตของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า มีการครอบคลุมองค์ประกอบหลัก (Key Elements) 4 ด้าน ที่เป็นลักษณะเด่นของ Eco-tourism ว่าประกอบด้วย

- 1.) องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการเกี่ยวเนื่องกับธรรมชาติเป็นหลัก มีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (Identity or Authentic or Endemic or Unique) ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศ (Eco-System) ในพื้นที่ของแหล่งนั้น ดังนั้นองค์ประกอบด้านพื้นที่จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ (Nature – based Tourism)

- 2.) องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบ (Responsible Travel) ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และ สังคม (No or Low Impact) มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุม ถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกัน และ กำจัดมลพิษ และการควบคุม การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีข้อบกพร่อง จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน (Sustainable Managed Tourism)

- 3.) องค์ประกอบด้านกิจกรรม และ กระบวนการเป็นการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) โดยมีการให้การศึกษา (Education) เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม และ ระบบ

นิเทศของแหล่งท่องเที่ยว เป็นการเพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) ประสบการณ์ (Experience) ความประทับใจ (Appreciation) เพื่อสร้างความตระหนัก และ ปลูกจิตสำนึกรักษาสิ่งแวดล้อม นักท่องเที่ยวประชาชนห้องถิน และ ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องจึงเป็นการท่องเที่ยวสิงแวดล้อม ศึกษา (Environmental Education – based Tourism)

4.) องค์ประกอบด้านผลประโยชน์แก่ชุมชน ก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อชุมชน

2.1.4 ที่มาของแนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือ (Ecotourism) นั้นเป็นศัพท์เทคนิคที่นักวิชาการในวงการ พัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวคิดขึ้นมา เมื่อปี พ.ศ. 2529 เพื่อเป็นแนวทางการท่องเที่ยวรูปแบบ ใหม่ที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เพราะในช่วงเวลาที่น้ำอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของโลก และ ของไทย ได้มีการขยายตัว และ เจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว การส่งเสริม และ การพัฒนาการท่องเที่ยวจะ มุ่งเน้นผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก โดยไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบที่จะมีต่อสิ่งแวดล้อม สังคม และ วัฒนธรรม ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายลง สภาพแวดล้อมทางการท่องเที่ยว เชื่อมโรม เกิดปัญหาสังคม และ ภาพพจน์ทางการท่องเที่ยวของประเทศไทยตกต่ำลง การจัดการ ท่องเที่ยวโดยทั่วไปมักจะประ沪指ปัญหาที่สวนทางกันระหว่างการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และ สังคมกับการพัฒนาอยู่เสมอ

ในการประชุมคณะกรรมการองค์การค้าโลก (WTO) ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ ยังยืน ได้จัดการประชุมที่เชียงใหม่ ระหว่างวันที่ 1-3 มีนาคม 2547 ซึ่งผลการประชุมครั้งนี้ คณะกรรมการองค์การการค้าโลกได้มีการเปลี่ยนคำนิยามของการท่องเที่ยวที่ยังยืนใหม่ โดยให้ ความสำคัญในประเด็นความสมดุลระหว่างสิ่งแวดล้อม สังคมและเศรษฐกิจ และ แนวทางการ จัดการท่องเที่ยวที่ยังยืน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกส่วนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและ สอดคล้องกับกระแสโลกที่มุ่งแก้ไขปัญหาความยากจน

ซึ่งคำนิยามของการท่องเที่ยวที่ยังยืน แนวทางการจัดการท่องเที่ยวที่ยังยืนนั้นจะต้อง สอดคล้องกับรูปแบบการท่องเที่ยวแต่ละประเภทที่มีเป้าหมายแตกต่างกัน โดยหลักฐานของความ ยังยืนนั้น หมายถึง ความคาดหวังในการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ และ สิ่งแวดล้อม ซึ่งปัจจัยที่เป็นตัวปัจจัยคือความยังยืนในระยะยาวนั้นมี 3 มิติ ดังนี้

1. การท่องเที่ยว จะต้องมุ่งในเชิงการรักษาระบบนิเวศวิทยา ความหลากหลายทาง ชีวภาพเพื่อให้ทรัพยากรเล่นสืบทอดไปยังลูกหลาน

2. การท่องเที่ยว จะต้องรักษาศิลปะ ประเพณี และวัฒนธรรม ของชุมชน ให้สืบทอดไปสู่รุ่นหลังๆ และเผยแพร่วัฒนธรรมชุมชนให้เป็นที่เข้าใจ

3. การท่องเที่ยว จะต้องตอบสนองเศรษฐกิจ โดยให้ชุมชน หรือทุก ๆ กลุ่มที่เกี่ยวข้องได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว มีการจ้างงาน และ รายได้ที่มั่นคง โดยเฉพาะการนำไปสู่การบริหารปัญหาความยากจน

การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน จำเป็นที่จะต้องใช้การมีส่วนร่วมของทุก ๆ ฝ่าย และภาคการเมืองที่มั่นคงที่สามารถระดมการมีส่วนร่วมจากทุก ๆ ฝ่ายได้ ความสำเร็จของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนนั้น คือ ความต่อเนื่องของกระบวนการที่มีการควบคุมผลกระทบ และ มีการใช้มาตรการป้องกันต่าง ๆ ถ้าหากจำเป็น

การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนนั้น จะต้องรักษาระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นประสบการณ์ ความรู้ที่นักท่องเที่ยวจะได้รับ และ ต้องสร้างจิตสำนึกในประเด็นความยั่งยืน และ สงเสริม สนับสนุนให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

จากมิติทั้ง 3 ด้านข้างต้น ของการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Tourism Development) ซึ่งมีหลักที่สำคัญคือ “Sustainable development is development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own need ” คือ การตอบสนองความจำเป็นของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ให้กระทบกระทั่งกับความสามารถในการตอบสนองความจำเป็นของคนในรุ่นอนาคต และ นอกจากนี้การพัฒนาที่ยั่งยืน มีการคำนึงถึงข้อดีความสามารถในการรองรับของพื้นที่ ทั้งระบบนิเวศ ลังค์ม เศรษฐกิจ และ วัฒนธรรมท้องถิ่น คำนึงถึงประชาชนในท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วมในการจัดการ คำนึงถึงการท่องเที่ยวที่ให้ความรู้ และ ประสบการณ์ต่อนักท่องเที่ยวด้วยความปลอดภัย คำนึงถึงการมีจิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อม และ วัฒนธรรม ห้องถิ่น ซึ่งรูปแบบการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับแนวการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ถูกกล่าวถึงมากที่สุด คือ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2.1.5 ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่รูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา ได้ให้ความหมายว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดผลกระทบเศรษฐกิจโดยการใช้ทรัพยากรห้องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การท่องเที่ยวมีความมั่นคงยั่งยืนอยู่คู่สังคมมนุษย์ และ ก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น และ มุ่งให้เกิดการดูแล

สิ่งแวดล้อม และ ระบบอนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว จากช่วงเวลาที่ผ่านมา มีการหาศัพท์ภาษาไทย แทนคำว่า Ecotourism มาอย่างหลายคำ เช่น นิเวศสัญชาติ การท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ การท่องเที่ยวเพื่อนรักษาทรัพยากรธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นต้น ต่อมาได้มีการนำเสนอให้ ราชนิเวศสถานพิจารณาศัพท์บัญญัติที่เหมาะสมเป็นภาษาไทย คือ การท่องเที่ยว เชิงนิเวศที่ถูกต้องตามหลักภาษาที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติ โดยวัตถุประสงค์ เพื่อชื่นชม ศึกษาเรียนรู้ และ เพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพรรณ และ สัตว์ป่า ตลอดจน ลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งธรรมชาติเหล่านั้น ในส่วนของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้เลือกใช้ คำว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

กฎกระทรวง ฐานะกฎหมาย (2546 : 6) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มาจากภาษาอังกฤษ Ecotourism ซึ่งเป็นคำผสมกันระหว่างคำว่า Ecology แปลว่า นิเวศวิทยา ซึ่งหมายถึง สาสตร์ว่า ด้วยความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม กับคำว่า tourism แปลว่าการท่องเที่ยว

กฎกระทรวง พยพวิเชียร (2539 : 5) ได้ให้ความหมายว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การเดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่ที่เป็นธรรมชาติ วัฒนธรรมท้องถิ่น มีขอบเขตซึ่งจำกัดโดยรูปแบบ และ สถานที่ ตลอดจนในเรื่องกลุ่มนักท่องเที่ยว

พระราชบัญญัติและ命令 (2541 : 4) ได้ให้ความหมายว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวแนวใหม่ที่มุ่งให้ศึกษาสภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว และ มีการทำลาย สภาพแวดล้อม ตลอดจนเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ประเพณีน้อยที่สุด ซึ่งจะเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาเยือนอย่างสม่ำเสมอในระยะยาว นอกจากนี้ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผน ตัดสินใจควบคุม และ ดำเนินการ ตลอดจนได้รับผลประโยชน์ที่เกิดจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างยุติธรรม

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2542 : 2-51) ได้ให้ความหมายว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และ แหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศโดยมีกระบวนการเรียนรู้กับ ของผู้เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อม และ การท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

เอกสารเบบบ บุ (2541 : 15) ได้ให้ความหมายว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่เลือกประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ อันเนื่องมาจากมีรายได้ สำหรับการดูแล รักษาพื้นที่ การสร้างงานในชุมชนหรือท้องถิ่น และ การสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม

เอกสารซีบากอส - ลาคูเรน (2548 : 30) แห่งสหภาพสากลว่าด้วยการอนุรักษ์ได้ให้ความหมายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อชื่นชม ศึกษาเรียนรู้ และ เพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพรรณ และ สัตว์ป่า ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งธรรมชาติเหล่านั้น นอกจานี้ เอกเตอร์ ยังกล่าวอีกว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กำลังขยายตัวอย่างกว้างขวางทั่วโลก จึงเป็นรูปแบบหนึ่งของการพัฒนาเชิงนิเวศ ซึ่งนำเสนอบริการที่เหมาะสม และ ได้ผลในการปรับปรุงด้านสังคม และเศรษฐกิจสำหรับประเทศ นอกจานี้ ยังเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพ สำหรับการอนุรักษ์มรดกทางธรรมชาติ และ วัฒนธรรมของโลก จากนิยามความหมายข้างต้น สามารถสรุปสรัสวดีคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกี่ยวข้องกับพื้นที่ธรรมชาติ และ อาจรวมไปถึงแหล่งประวัติศาสตร์ โบราณคดี และ วัฒนธรรมที่ปรากฏในพื้นที่ธรรมชาตินั้นด้วย โดยมุ่งเน้นที่คุณค่า ของธรรมชาติ หรือ ลักษณะเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว เป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว ไม่ใช่เน้นการเสริมแต่งหรือการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่ทุกฝ่ายมีความรับผิดชอบต่อ สภาพแวดล้อมธรรมชาติ และ ระบบนิเวศ โดยเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายหรือทำให้ ทรัพยากรธรรมชาติ และ สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม

3. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเน้นให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสรือมีประสบการณ์กับ สภาพแวดล้อมธรรมชาติโดยตรง และ เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาเรียนรู้สภาพแวดล้อม ธรรมชาติ ซึ่งนอกจากจะได้รับความพึงพอใจแล้ว ยังเป็นการเสริมสร้างจิตยาระณ์ด้าน สิ่งแวดล้อมเชิงบวกด้วย

4. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ให้ประโยชน์กลับคืนสู่ธรรมชาติ และ การอนุรักษ์ธรรมชาติ ในขณะเดียวกันจะเอื้อประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นทั้งทางตรง และ ทางอ้อม นอกจานั้น จะมุ่งเน้นที่คุณค่าของธรรมชาติ หรือ ลักษณะเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ของ แหล่งท่องเที่ยวเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวซึ่งให้ความสำคัญกับ การศึกษา ชื่นชม และ การทำความเข้าใจธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่รวมถึงวัฒนธรรม ขนาดธรรมเนียม ประเมิน โดยมุ่งเน้นความรับผิดชอบต่อการอนุรักษ์สภาพเดิมของธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และ เปิดโอกาสให้คนได้มรสร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวให้กับท้องถิ่นของตน เพื่อก่อให้เกิดการ ท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

2.1.6 วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 3 ประการ คือ (1) การสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2) ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และ (3) การมีส่วนร่วมของชุมชนและการกระจายรายได้ ไม่ว่าจะมีการวางแผน และ จัดการแหล่งท่องเที่ยว เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ได้ก้าวตาม วัตถุประสงค์ทั้ง 3 ประการจะต้องได้รับการพิจารณาเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเสมอ สาระสำคัญของวัตถุประสงค์ดังกล่าว มีดังนี้

2.1.7 การสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์และสิ่งแวดล้อม

การสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ และ สิ่งแวดล้อมถือว่าเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ หากธรรมชาติ และ ระบบนิเวศได้รับผลกระทบจากการใช้ประโยชน์ในรูปแบบใดก็ตาม โดยที่ธรรมชาติ และ ระบบนิเวศเหล่านั้นจะเสื่อมโทรมลง หรือ ถูกทำลายด้วยคุณค่าไป ดังนั้น การให้ความรู้ ความเข้าใจ หรือการสร้างจิตสำนึกแก่นักท่องเที่ยว หรือ ผู้มาเยือนเกี่ยวกับความจำเป็นในการปกป้องรักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระหว่างการเดินทาง ท่องเที่ยวเพื่อให้คงอยู่ สนองความต้องการของคนทั่วไป จึงเป็นสิ่งที่ต้องกระทำ นอกจากนี้ การสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ยังรวมถึงบุคคลกลุ่มอื่น ๆ เช่น ประชาชนในท้องถิ่น มัคคุเทศก์ และ เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดูแลรับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวนั้นด้วย เป็นต้น วิธีสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์มีหลากหลายรูปแบบ แต่สำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นมักจะเน้นวิธีการจัดทำโปรแกรม สื่อความหมายธรรมชาติ เช่น การจัดให้มีศูนย์สื่อความหมายธรรมชาติ ในแหล่งท่องเที่ยว จัดให้มีเอกสารสิ่งพิมพ์ที่จำเป็นต่อการศึกษาเรียนรู้ จัดให้มีเอกสารสิ่งพิมพ์ที่จำเป็นต่อการศึกษาเรียนรู้ จัดให้มีนิทรรศการ แผ่นป้ายบรรยายตามบริเวณ หรือ จุดท่องเที่ยวต่าง ๆ จัดให้มีเส้นทางเดินเท้า หรือ ทางเดินป่าที่ให้ประสบการณ์ในการเรียนรู้ ธรรมชาติหลากหลายแก่ผู้มาเยือนรวมไปถึงการฝึกอบรมมัคคุเทศก์ และ เจ้าหน้าที่ของรัฐที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวให้สามารถชี้แนะ และ อธิบายเกี่ยวกับธรรมชาติและนิเวศวิทยาของสิ่งต่าง ๆ ที่นักท่องเที่ยวพบเห็น

2.1.8 การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

สภาพทางเศรษฐกิจ และ ชุมชนท้องถิ่นที่อยู่ภายใต้การครอบครอง แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ เช่น อุทยานแห่งชาติ ควรได้รับการพิจารณาให้เป็นวัตถุประสงค์ หรือ องค์ประกอบที่สำคัญของ

การส่งเสริม และ การจัดการห้องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ และ สังคมของชุมชนท้องถิ่นในระยะยาวมากกว่ากิจกรรมอื่น ๆ ซึ่งมีผลกระทบต่อความอยู่รอดของธรรมชาติ ดังนั้น การเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบต่าง ๆ จะช่วยให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวทั้งทางตรง และ ทางอ้อม อันจะก่อให้เกิดการกระจายรายได้ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ และ สังคมของชุมชนท้องถิ่น

นอกจากนี้ ดร.ชนี เอมพันธ์ และ สุรเชษฐ์ เชษมาส (2539 : 4-5) ได้นำเสนอว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่อยู่ใกล้กับพื้นที่อนุรักษ์ และ ความคาดหวังที่จะได้รับสิ่งจูงใจทางเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะอยู่ในรูปตัวเงินหรือไม่ก็ตามย่อมเป็นเครื่องช่วยผูกพันมนุษย์กับทรัพยากร ซึ่งช่วยทำให้ทรัพยากรธรรมชาติได้มีการใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน และ การเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบต่าง ๆ จะช่วยให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวทั้งทางตรง และ ทางอ้อม และ เมื่อคนในท้องถิ่นเกิดความรู้ความเข้าใจ ขานรับในทรัพยากรท้องถิ่นที่ทำรายได้ให้แก่ประชาชนท้องถิ่นนั้น ๆ ได้มากพอที่จะช่วยให้ความเป็นอยู่ดีขึ้น สิ่งที่จะเกิดตามมา คือ เกิดการห่วงเห็น และ รักษาทรัพยากรโดยจะนำมาซึ่งการพัฒนาทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น และ การพัฒนาที่ยั่งยืน

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยเน้นการมีส่วนร่วมเกือบตลอดกระบวนการ เพื่อสร้างผลประโยชน์ต่อท้องถิ่น ซึ่งหมายถึงการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการได้รับผลตอบแทนเพื่อการบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย ในที่สุดแล้วท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ ท้องถิ่นในที่นี้เริ่มตั้งแต่ประชาชน จนถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และอาชุมนิคมการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน ได้กล่าวว่าขั้นตอนการมีส่วนร่วมมี 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมคิด ร่วมปะชุมปรึกษาหารือในปัญหา และ การกำหนดกิจกรรม วิธีการดำเนินงานเพื่อให้ได้กิจกรรมได้ผลตามวัตถุประสงค์

2. การมีส่วนร่วมตัดสินใจ คือ เมื่อมีการประชุมปรึกษาหารือ ต้องร่วมการตัดสินใจเลือก กิจกรรม หรือ แนวทางที่เห็นว่าดีที่สุดหรือเหมาะสมที่สุด

3. การมีส่วนร่วมปฏิบัติตามกิจกรรม คือ เข้าร่วมในกิจกรรมตามวิธีทาง และ เป็นแนวทางให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้

4. การมีส่วนร่วมในรับผลประโยชน์ คือ ร่วมในการประเมินการรับผลประโยชน์ขั้นเกิดจากผลของกิจกรรม หรือ การดำเนินงานของสมาชิกเอง

5. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล คือ ร่วมในการประเมินผลการทำงานของตน กลุ่ม และประเมินสถานการณ์ภายนอกด้วย

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเอกชน และ ผู้ประกอบการในการห้องเรียนเชิงนิเวศ มีส่วนร่วม 5 ขั้นตอน ดังนี้ (1) การมีส่วนร่วมคิด (2) การมีส่วนร่วมตัดสินใจ (3) การมีส่วนร่วมปฏิบัติตามกิจกรรม (4) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (5) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

2.1.9 หลักการห้องเรียนเชิงนิเวศ

การห้องเรียนเชิงนิเวศ (2538 : 7-8) อ้างถึงใน นิพลด เรื่องเมืองพาน (2542 : 19-20) กล่าวถึงหลักการห้องเรียนเชิงนิเวศ มี 8 ประการ ดังนี้ (1) มีพื้นฐานอยู่บนธรรมชาติ วัฒนธรรม และ ชุมชน (2) มีการบริการจัดการที่ยั่งยืน (3) คำนึงถึงสังคม วัฒนธรรม (4) ให้ความรู้แก่นักห้องเรียน และ คนในห้องถิน (5) คนในห้องถินได้รับประโยชน์ (6) คนในห้องถินที่มีส่วนร่วม (7) แหล่งห้องเรียนเป็นของแท้ดั้งเดิม (8) นักห้องเรียนมีความเพิงพอใจ

การส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2542 : 5) กล่าวถึง การห้องเรียนเชิงนิเวศมีหลักสำคัญ ดังนี้

1. เป็นการห้องเรียนที่ไม่ได้สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม
2. ก่อให้เกิดประโยชน์ระยะยาวต่อทรัพยากร ชุมชนในห้องถินและอุตสาหกรรม ห้องเรียนเอง โดยรายได้ส่วนหนึ่งควรย้อนกลับไปสู่การอนุรักษ์
3. จัดประสบการณ์ให้การศึกษาด้านวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมสภาพสังคม และ วัฒนธรรมห้องถินแก่นักห้องเรียน โดย ควรสนับสนุนให้นักห้องเรียนมีความรับผิดชอบทั้งด้านคุณธรรม จริยธรรม และ พฤติกรรมของตนเองต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และ วัฒนธรรมในชุมชนที่เป็นแหล่งห้องเรียน
4. ในการสร้างหรือจัดการใด ๆ ควรยอมรับข้อจำกัดที่ดำรงอยู่ของสภาพแวดล้อมห้องเรียน หากต้องการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลง ควรเป็นไปเพื่อพัฒนาทศนิยภาพของห้องถิน การลงทุนทางด้านการห้องเรียนควรมุ่งเพื่อสนับสนุนเศรษฐกิจและกิจกรรมต่าง ๆ ในห้องถิน

5. ควรให้ห้องถินมีส่วนร่วมในการพัฒนา ทั้งการวางแผนตัดสินใจ ดำเนินการ และควบคุม มิใช่ปล่อยให้พากษาเป็นเพียงเป้าหมายของการท่องเที่ยว และ ยอมให้บุคลากรยอกมาคิด และ ตัดสินใจเพียงฝ่ายเดียว เพราะทิศทางจะเป็นไปตามความต้องการของคนในห้องถินอย่างแท้จริง

6. ควรมีการทำธุรกิจที่ถูกต้องเหมาะสม มีมัคคุเทศก์ที่มีความรู้เรื่องระบบนิเวศ และวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวอย่างจริงจัง

7. มีการจัดการ และ ควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยว ให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม และ ไม่เกินขีดความสามารถที่ชุมชนในห้องถิน และ ระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวจะรองรับได้

วรรณานา วงศ์วนิช (2539 : 74) ให้นิยามของการท่องเที่ยวแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า เป็นการท่องเที่ยวที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการเรียนรู้ และ ความเข้าใจในธรรมชาติ และ วัฒนธรรมของห้องถิน โดยยึดหลักการแห่งการเคารพซึ่งศักดิ์ศรีของระบบนิเวศวิทยา และ เอื้อประโยชน์ และ โอกาสทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนห้องถินที่สำคัญ ซึ่งหลักการในการปฏิบัติเบื้องต้นในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีดังนี้

1. มุ่งพัฒนาการท่องเที่ยวในประเทศก่อน ส่วนการพัฒนาการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ จะต้องเหมาะสมกับระบบสาธารณูปโภคที่รองรับเป็นสำคัญ
2. ประชาชัชนในห้องถินจะต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในโครงการต่าง ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่
3. ต้องคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านจำนวนนักท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยว ชุมชน และ สภาพแวดล้อมโดยรอบ
4. มุ่งใช้วัสดุ และ ผลิตภัณฑ์ในห้องถิน
5. เน้นการกระจายรายได้สู่ห้องถินโดยมุ่งประโยชน์ในระยะยาวของห้องถิน
6. คุณค่าของสิ่งแวดล้อม และ วัฒนธรรมนั้นเป็นคุณค่าที่มีอยู่ในตัวเอง จึงมีคุณค่ามากกว่าในฐานะเป็นเพียงแหล่งรองรับการท่องเที่ยวเท่านั้น ความอยู่รอดในระยะยาว จึงเป็นสิ่งที่ไม่อาจละเลยได้
7. การปรับตัวเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นสิ่งจำเป็น แต่ทั้งนี้ต้องไม่ขัดกับหลักการดังกล่าว ข้างต้น
8. ภาคธุรกิจท่องเที่ยว องค์กรห้องถิน องค์กรด้านสิ่งแวดล้อม และ รัฐบาลมีหน้าที่ ทำงานร่วมกันอย่างเสมอภาค

ขอส. เค ดาวริง (2539 : 16) ได้แก้ล่าวถึงหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งประกอบด้วย หลักการสำคัญ 5 ประการ คือ

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อยู่บนพื้นฐานของธรรมชาติ คือ ครอบคลุมทั้งด้านชีววิทยา กายภาพ และรวมถึงวัฒนธรรม ที่ธรรมชาตินั้น ๆ มีอยู่
2. รักษาความยั่งยืนของระบบบันนิเวศ กล่าวคือ มีความยั่งยืนทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม
3. เป็นการศึกษาสภาพแวดล้อม ลักษณะของการศึกษาเป็นการศึกษาถึงสภาพ ธรรมชาติ สภาพแวดล้อมรวมถึงสังคมในพื้นที่อันเป็นการเรียนรู้ และ การคำนึงสภาพแวดล้อม
4. ชุมชนในท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์อันเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิต และ เป็นการ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการเรียนรู้ระหว่างนักท่องเที่ยว และ ชุมชนในพื้นที่
5. นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจ หากนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจแล้วจะเป็นการสร้าง โอกาสในระยะยาวแก่อุตสาหกรรมท่องเที่ยว

จากหลักการท่องเที่ยวทั้งหมดสามารถสรุปหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้ดังนี้

1. ให้ความสำคัญกับธรรมชาติ วัฒนธรรม และชุมชน
2. มีการบริหารจัดการที่ยั่งยืน
3. มีการให้ความรู้ และการสื่อความหมายแก่นักท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่น
4. คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมและได้รับผลประโยชน์
5. นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจ

2.1.10 องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย กล่าวว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมี ขอบเขตที่ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวนেื่องกับธรรมชาติ เป็นหลัก มีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ทั้งนี้ รวมถึงแหล่งวัฒนธรรม และ ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวนেื่องกับระบบบันนิเวศในพื้นที่ของแหล่งนั้น ดังนั้น องค์ประกอบด้านพื้นที่จึงเป็น การท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ เป็นสำคัญหรืออาจเรียกว่าเป็นการท่องเที่ยวในแหล่ง ท่องเที่ยวเกี่ยวกับระบบบันนิเวศ

๓

338.4791

ก 197

158082

2. องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และ สังคม มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกัน และ การกำจัดมลพิษ และ ควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีข้อบอกรถ จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ เป็นการท่องเที่ยวที่เนื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ โดยมีการให้การศึกษา เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม และ ระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ เพื่อสร้างความตระหนัก และ ปลูกจิตสำนึกรักษาสิ่งแวดล้อม ทั้งต่อตัวนักท่องเที่ยว ประชาชนในท้องถิ่น และ ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมศึกษา

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน และ ประชาชน ท้องถิ่น โดยเน้นการมีส่วนร่วมเกือบทั้งกระบวนการ เพื่อสร้างผลประโยชน์ ต่อท้องถิ่นซึ่งหมายถึง การกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต และ การได้รับผลตอบแทน เพื่อกลับมาบำรุงรักษา และ การจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย ในที่สุดแล้วท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุม การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ ท้องถิ่นในที่นี้เริ่มตั้งแต่ประชาชนระดับราษฎร์ จนถึง องค์กรปกครองท้องถิ่น และ อาชีวะมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน

ข้อกำหนดที่ชัดเจนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนี้ ขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ของลักษณะพื้นฐานที่เป็นหลักการทั้ง 4 ด้าน หากการท่องเที่ยวใดมีองค์ประกอบที่สมบูรณ์ของลักษณะดังกล่าวแล้ว จัดได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สมบูรณ์ หากขาดหรือปราศจากข้อใดข้อนึงไป ความสมบูรณ์จะลดน้อยลง จนอาจเป็นการจัดการที่ส่งเสริมทำให้การท่องเที่ยวนั้นเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น ๆ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2549 : 10) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรมี องค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

1. มีการสร้างจิตสำนึกรักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะต้องอาศัย ความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งนักท่องเที่ยว ชุมชนท้องถิ่น ภาครัฐ และ ภาคเอกชน ทั้งนี้ เพื่อป้องกันภัยธรรมชาติให้คงอยู่ตลอดไป

2. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความต้องการที่จะศึกษาเรียนรู้ธรรมชาติเป็นหลัก ดังนั้น การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องมีการ

จัดเตรียมการให้บริการ และ สิงค์อัมวายความสะดวกในการให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติ

3. การมีส่วนร่วมและการกระจายรายได้ของชุมชนท้องถิ่น การเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะทำให้ชุมชนได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชน เช่น การเป็นมัคคุเทศก์ การนำสินค้าพื้นเมืองมาจำหน่าย เป็นต้น

พงศ์ศานต์ พิทักษ์มหากetu (2539 : 6) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของการท่องเที่ยว ตลอดจนชนบทรวมเนี้ยม และ ประเพณีของคนในท้องถิ่น

1. ต้องมีผลกรอบน้อยที่สุดต่อทรัพยากรธรรมชาติ และ สิงแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนชนบทรวมเนี้ยม และ ประเพณีของคนในท้องถิ่น

2. ต้องให้ความรู้ และ ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวในรูปของสื่อต่าง ๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยว มีความรู้ ความเข้าใจได้รับความเพลิดเพลิน พร้อมทั้งสร้างจิตสำนึกรักษาธรรมชาติ และ สิงแวดล้อม และ ให้มีความตระหนักรถึงคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนรวมทั้งวัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม เป็นต้น จนนักท่องเที่ยวมีความระมัดระวังซ่วยกันป้องกัน และ ลดผลกระทบใน ด้านต่าง ๆ ที่อาจจะมีต่อธรรมชาติ และ สิงแวดล้อมหรือวิถีชีวิตรของชุมชนนั้น ๆ

3. ต้องให้ผลประโยชน์แก่ชาวบ้านในท้องถิ่น โดยการจ้างงานทั้งทางตรง และ ทางอ้อม เช่น การบริการจัดนำเที่ยว การให้บริการนักท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ การขายอาหาร ขายของที่ระลึก

4. ต้องให้ชาวบ้านในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผน การตัดสินใจ การจัดการ และ การพัฒนาการท่องเที่ยวไปสู่ท้องถิ่นของเข้า ซึ่งจะทำให้ชาวบ้านในท้องถิ่นเกิดความภูมิใจ มีความรู้สึก เป็นเจ้าของทรัพยากรท่องเที่ยว ซึ่งได้แก่ ธรรมชาติ สังคม และชุมชนนั้น ๆ แล้วผนึกกำลังร่วมแรง ร่วมใจกันพัฒนา และ อนุรักษ์ทรัพยากรนั้นไว้อย่างยั่งยืน

สรุเชษฐ์ เชษฐ์มาส (2540 : 7) ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรมีองค์ประกอบหลัก

4 ประการคือ

1. มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ โดยผู้รับผิดชอบ ได้แก่ผู้ประกอบการหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ นักท่องเที่ยว

2. การระมัดระวังผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งสิงแวดล้อมทางธรรมชาติ และ วัฒนธรรมให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด

3. ต้องมีการบริการข้อมูลข่าวสาร การสื่อความเกี่ยวสภាពธรมชาติทางธรรมชาติ และ วัฒนธรรมของพื้นที่ท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้แก่นักท่องเที่ยว

4. มีการกระจายรายได้สู่คนในท้องถิ่น โดยเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในห้าบริการจัดการ และ รับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น

จะมีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีลักษณะเฉพาะ ดังนี้ จึงมีความแตกต่างจากการท่องเที่ยว ทั่วไป ดังนี้

ตาราง 2.1 ความแตกต่างระหว่างการท่องเที่ยวทั่วไปกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวทั่วไป	การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
1. เน้นการเพิ่มรายได้ทางเศรษฐกิจ	1. เน้นความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว
2. ไม่จำกัดรูปแบบและขนาดของ นักท่องเที่ยว	2. จำกัดรูปแบบและขนาดของ นักท่องเที่ยว
3. มีการจัดการอย่างง่าย ๆ และราคาถูก	3. มีการจัดการที่ดี (รักษาสิ่งแวดล้อม)
4. ให้ความพึงพอใจ (ไม่มีขอบเขต) แก่ นักท่องเที่ยว	4. ให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกแก่ นักท่องเที่ยว

กล่าวโดยสรุป การท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่เพียงจะเป็นแนวทางการพัฒนา ทรัพยากรธรรมชาติเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการพัฒนาสังคมควบคู่ไปด้วย เพื่อให้สอดคล้องกับ แนวทางดังกล่าว แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติดับบบที่ 9 จึงได้กำหนดให้มีแผนการ พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขึ้น โดยมุ่งเน้นให้มีการพัฒนาคน ชุมชน และ สังคม มีการกำหนด ยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน ต่อไป

2.1.11 การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการจัดการที่ประสานการจัดการในด้านต่าง ๆ ภายใต้ หลักการพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และ องค์ประกอบของการท่องเที่ยวซึ่งกระบวนการ จัดการจะต้องมีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิดและชัดเจนระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้

1. การจัดการทรัพยากรท่องเที่ยว และ สิ่งแวดล้อม

1.1 ให้การสนับสนุนในการวางแผนการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยว และ สิ่งแวดล้อม ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตามขอบเขตขีดความสามารถที่รองรับได้ โดยการกำหนดเขตพื้นที่ ท่องเที่ยว เขตส่วนเพื่อการศึกษาและรักษาสิ่งแวดล้อม เขตกันชน และ เขตพื้นฟู

1.2 การกำหนดกรอบการพัฒนาการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยว โดยมีมาตรฐานที่ ชัดเจนให้ยกเลิกการท่องเที่ยวในพื้นที่เประบัง สนับสนุนการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่มีศักยภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดพื้นที่เหมาะสมในเขตอนุรักษ์

1.3 สนับสนุนการพัฒนาพื้นที่ธรรมชาติ และ วัฒนธรรมที่เกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศ นอกเขตอนุรักษ์ ในเขตพื้นฟูธรรมชาติ พื้นที่เอกชน และ เขตชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1.4 สนับสนุนการพัฒนากลุ่มแหล่งท่องเที่ยว และ โครงข่ายการท่องเที่ยวในท้องถิ่น ระดับกลุ่มพื้นที่ที่มีความเชื่อมโยงกัน โดยให้แหล่งท่องเที่ยวมีการพัฒนาในระดับที่สามารถ ทดแทนแหล่งท่องเที่ยวที่เกินขีดความสามารถในการรองรับได้

1.5 สนับสนุนระบบข้อมูลข่าวสาร ในการเดินทางควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยว และ การถ่ายเทนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงอย่างเป็นระบบ

1.6 กำหนดมาตรฐานการป้องกัน และ รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ท่องเที่ยว เชิงนิเวศที่เข้มงวดมากขึ้น และ ให้การสนับสนุนการประกอบการที่มีมาตรฐานถูกต้องเหมาะสม อย่างเป็นรูปธรรม

1.7 สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการควบคุม และ การจัดการผลิตภัณฑ์ สิ่งแวดล้อมในพื้นที่ท่องเที่ยว

2.1.12 การให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก

1. กำกับ ควบคุม ดูแล การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับรูปแบบการ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงผลกระทบของกิจกรรมที่มีต่อทรัพยากร สิ่งแวดล้อม

2. จัดให้มีการศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และ ทรัพยากรในระบบโรงเรียน และ สถาบันการศึกษาวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง โดยมุ่งเน้นให้เกิดความ เชี่ยวชาญที่ถูกต้องด้วยการท่องเที่ยวการจัดการท่องเที่ยวในพิเศษที่ยั่งยืน

3. สนับสนุนสื่อสารมวลชนและสื่อข้อมูลข้างสารอื่น ๆ ที่ส่งเสริมการศึกษาธรรมชาติ และ วัฒนธรรมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สำหรับใช้เป็นข้อมูลคู่มือ และ อุปกรณ์การเรียนรู้ของ นักท่องเที่ยวตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้อง

4. สนับสนุนงบประมาณในการจัดสื่อความหมายธรรมชาติที่มีคุณภาพในแหล่งท่องเที่ยว
5. เปิดโอกาสให้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นของประชาชนในพื้นที่มาสื่อความกับนักท่องเที่ยว รวมทั้งสนับสนุนให้ประชาชนเป็นมัคคุเทศก์เฉพาะ หรือ มัคคุเทศก์ท้องถิ่นเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้อย่างแท้จริง และ เป็นการกระจายรายได้ที่เหมาะสม
6. ขยายบทบาทการสื่อความหมายธรรมชาติ และ สิ่งแวดล้อมให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อให้เกิดการถ่ายทอด และ เรียนรู้ร่วมกัน

2.1.12 การมีส่วนร่วมของประชาชนและผู้เกี่ยวข้อง

แนวความคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาเป็นแนวคิดที่ให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของประชาชนเอง เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนรู้จักวิเคราะห์ถึงสถานการณ์ที่ตนเองเป็นอยู่ และ พร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงเพื่อจำเป็น กระบวนการพัฒนาจะเกิดไปด้วยความสมัครใจปราศจากการบังคับ ประชาชนจะมีบทบาทหลักในการพัฒนาสามารถพัฒนา และ พึ่งตนเองได้ และ ผลแห่งการพัฒนา ก็จะตอบอยู่กับประชาชนในชุมชนนั้นเอง และ การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการปูพื้นฐานให้มีการสร้างประชาธิปไตยขึ้นในชุมชนได้อย่างมั่นคง

ประธาน สุวรรณมงคล (2528 : 3) ได้แบ่งลักษณะ (ขั้นตอน) ของการมีส่วนร่วม ประชาชนออกได้ 4 ลักษณะ คือ

- 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
- 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
- 3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์
- 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

สมชาย สนั่นเมือง (2541 : 6) และบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542 : 10) ได้กล่าวว่า ทิศทาง และแนวทางในการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นจะต้องมีการมุ่งไปสู่การร่วมมือในการใช้ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการรองรับการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ให้มีความสมบูรณ์ครบถ้วน ได้แก่

- 1) ระดับนโยบาย จะต้องมีการหาทางให้สมาชิกในชุมชน ทุกคน ทุกระดับ รับทราบนโยบายการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน
- 2) ระดับแผน จะต้องหาทางให้ชุมชนเข้าใจแบบแผนการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนให้ชัดเจนทุกระดับของแผน
- 3) ระดับปฏิบัติ ให้สมาชิกของชุมชนกลุ่มต่าง ๆ ทุกชุมชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวศึกษาแบบปฏิบัติ แนวทาง และ วิธีปฏิบัติให้เข้าใจ จนสามารถให้ความร่วมมือ และ ปฏิบัติได้อย่าง

ถูกต้อง มีการแนะนำอย่างใกล้ชิดทุกขั้นตอนของการปฏิบัติ จนกว่าจะมั่นใจว่าสมาชิกชุมชนทุกชุมชน ทุกคน ทุกระดับดำเนินการถูกทิศทางแล้ว

4) มีการติดตามผลและให้การแนะนำอย่างต่อเนื่อง

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542 : 4) ได้ให้ความเห็นว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นต้องมาจากความสมัครใจของชุมชน โดยเฉพาะการสมัครใจที่จะต้อนรับนักท่องเที่ยว เพื่อการท่องเที่ยวที่เข้ามายังชุมชนจะมีส่วนสร้างผลกระทบทั้งทางบวก และ ทางลบดังที่กล่าวแล้ว ดังนั้น จะเป็นผลดีอย่างยิ่งหากชุมชนมีการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวว่ามีอุปทานการท่องเที่ยวเป็นอย่างยิ่ง

ไพรัตน์ เดชะวินทร์ (อ้างใน อนุรักษ์ ปัญญาณวัฒน์ 2539 : 5) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนอาจตีกรอบได้แตกต่างกัน แต่เดิมรับมักมองในแง่ของการมีส่วนร่วมในการร่วมคิดร่วมวางแผน ร่วมทำงาน และ ร่วมทำนุบำรุงรักษามากกว่าร่วมสมทบทด้านวัตถุ และ เงิน ซึ่งอาจมีความจำเป็นอยู่ก็ตาม โดยภาพรวมแล้ว การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนานั้น จะต้องเกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้

- ร่วมศึกษาปัญหา สาเหตุของปัญหา และความต้องการของชุมชน
- ร่วมคิดสร้างรูปแบบการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหา และ สนองความต้องการของชุมชน
- ร่วมกำหนดทิศทาง แผนงาน โครงการหรือกิจกรรม
- ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้ได้ประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม
- ร่วมบริหารงาน พัฒนาทั้งสติปัญญา แรงงาน และ ทุนตามชีดความสามารถสามารถทั้งการควบคุม ติดตาม ประเมินผล และ ซ้อมบำรุงรักษาที่เกิดจากการกระทำกิจกรรมนั้น ๆ

สมชาย สนั่นเมือง (2541 : 5) กล่าวว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว มีส่วนสำคัญมา ทั้งนี้ความเกี่ยวข้องกับชุมชนกับการท่องเที่ยวจะสามารถกำหนดได้ใน 2 ลักษณะ คือ (1) ผลประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับทางเศรษฐกิจ คือ จะเกิดการสร้างงาน การพัฒนาอาชีพการท่องเที่ยว เกิดระบบตลาด ระบบผลิตวัตถุดิบ เป็นแหล่งรายได้ และ ครอบครัวชุมชนจะมีรายได้เพิ่มขึ้นทางตรง และ ทางอ้อม และ ผลประโยชน์ทางสังคม คือ เกิดการพัฒนาทางสร้างสรรค์ในสังคม การติดต่อที่มีรูปแบบมากขึ้น มีการสร้างสิทธิหน้าที่ และ ความรับผิดชอบแก่ประชาชนในชุมชน ระบบสาธารณูปโภค และ การบริการทางสังคม เช่น ความปลอดภัย และ การมีระเบียบอิสระของสังคมจะได้รับการเอาใจใส่มากขึ้น (2) ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชนทั้งทางบวก และ ลบ คือ ถ้าทางบวกจะมีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม ส่วนทางลบ คือ ความรุदโรมของสังคม

ที่เนื่องมาจากการจัดการไม่ดี โครงสร้างการบริหารชุมชนอาจเปลี่ยนแปลง เพราะสาเหตุมาจากการจัดการชุมชนไม่ดีเช่นกัน

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวนั้น โดยสรุปการมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การพัฒนาความสามารถหรือศักยภาพของประชาชนต่อการดูแล และ จัดการกับทรัพยากรที่มีให้ชุมชน ตลอดถึงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ในพื้นที่ของตนด้วย ได้แสดงให้เห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์เป็นการท่องเที่ยวที่พึงประสงค์ของชุมชน ชุมชนต้องมีส่วนร่วม จัดการและประโยชน์จะกลับไปสู่ชุมชนโดยตรง

แนวคิดเรื่องศักยภาพในการรองรับได้ของพื้นที่

การส่งเสริมการจัดการและการวางแผนการท่องเที่ยว ควรพิจารณาถึงขนาดของพื้นที่ ข้อจำกัดทางระบบบินเวล และ ทศนิยภาพ เพื่อจะได้นำเสนอสิ่งที่มีพื้นที่ความสามารถในการบริหาร และ จัดการให้ตลาดการท่องเที่ยวให้ขยายออกไปมากขึ้น

มนัส สุวรรณ (2538 : 6) ได้อธิบายเกี่ยวกับแนวคิดความสามารถที่จะรับได้ของพื้นที่ โดยกล่าวว่าธรรมชาติของแต่ละพื้นที่ยอมมีขีดจำกัด ความสามารถที่รับได้อยู่ในระดับหนึ่ง ระดับความสามารถที่รับได้นี้แตกต่างกันไปตามความแตกต่างทางด้านภัยภาพ และ ชีวภาพของพื้นที่ และ กิจกรรมของมนุษย์ที่กระทำในพื้นที่นั้น ซึ่งหากมีการใช้ประโยชน์จากพื้นที่เกินขีดจำกัดนี้ไป แล้ว จะทำให้สภาพ และ ความสมดุลของพื้นที่สูญเสียไปจนเกิดปัญหาต่อเนื่องอื่น ๆ ตามมา ความสามารถที่จะรับได้สามารถแยกพิจารณาเป็น 3 ประเด็น คือ

1) ความสามารถที่จะรับได้ทางภัยภาพ ลักษณะ หรือ สภาพทางภัยภาพของสถานที่ที่ เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา ให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวตามความประสงค์เป็นขีดจำกัดที่กำหนดให้ ขัดเจน และ จับต้องได้มากกว่า เช่น ขนาดของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่แน่นอนตายตัว ยอม เป็นตัวกำหนดว่าจะสามารถสร้างอาคาร หรือ สิ่งก่อสร้างได้จำนวนมากน้อยเท่าใด เป็นต้น

2) ความสามารถที่จะรับทางสังคม หมายถึง ความสามารถของสถานที่ และ สิ่งอำนวยความสะดวก ความสะดวกต่าง ๆ ของสถานที่ท่องเที่ยวที่จะพัฒนาเพื่อให้หรือขยายบริการแก่ผู้มาเที่ยว กล่าวอีกนัยหนึ่ง ความสามารถของสถานที่ท่องเที่ยวที่สามารถให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในจำนวนสูงสุดโดย ไม่ทำให้เกิดภาวะแออัด

3) ความสามารถที่รับได้ทางนิเวศ หมายถึง ความสามารถของภาวะแวดล้อมธรรมชาติ และ ในบริเวณใกล้เคียงกับสถานที่ที่จะรับได้ต่อการเปลี่ยนแปลงทางนิเวศวิทยา เกิดจากการ พัฒนาสถานที่ดังกล่าวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เพาะกายที่นักท่องเที่ยวไปรวมตัวอยู่ในพื้นที่นั่น จำนวนมาก ยอมก่อให้เกิดความกดดันต่อพื้นที่นั้นโดยตรง ซึ่งบางครั้งอาจจะมากเกินกว่าพื้นที่นั้น

จะรับได้มนัส สุวรรณ (2538 : 5) ได้กล่าวว่า การประเมินความสำเร็จของแหล่งท่องเที่ยวต้องประเมินองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวอย่างน้อย 4 ประการ คือ

1) ความปราณายของผู้เที่ยว ต้องประเมินความต้องการในประเภทและการบริการ กากร ท่องเที่ยวของคนส่วนใหญ่ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งจะมีจุด ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้แตกต่างกัน เช่น แหล่งท่องเที่ยวที่เน้นความเป็นธรรมชาติจะสามารถดึงดูด นักท่องเที่ยวไทยดิกว่าชาวต่างประเทศ ส่วนแหล่งท่องเที่ยวประเภทโบราณสถาน โบราณวัตถุ สิ่งก่อสร้างทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น สามารถให้เป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติได้

2) ความสามารถในการใช้บริการของนักท่องเที่ยว ความสามารถด้านนี้มีข้ออยู่กับปัจจัย สำคัญประการหนึ่ง คือ การกำหนดค่าธรรมเนียมหรือค่าใช้จ่าย หรือ ชื่อบริการที่สมเหตุสมผลการตั้ง ธรรมเนียมการใช้ หรือ ชื่อบริการที่สูงจะทำให้นักท่องเที่ยวหันไปสนใจแหล่งท่องเที่ยวอื่นที่มีอัตรา ค่าบริการที่ต่ำกว่าได้ เป็นต้น

3) ความสะดวกในการเดินทาง และ การเข้าถึง แหล่งท่องเที่ยวได้ที่ตั้งอยู่ใกล้เกินไป ถึงแม้การคมนาคมจะสะดวก หรือ สถานที่ท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่ใกล้แต่มีความยากลำบากในการ เข้าถึงย่อมมีส่วนทำให้ผู้ท่องเที่ยวเกิดความท้อแท้ที่จะไปใช้บริการได้จ่าย อย่างไรก็ตาม สถานที่ เช่นว่านั่นอาจจะเหมาะสมกับนักท่องเที่ยวที่นิยมการผจญภัยหรือต้องการความท้าทาย

4) ความสามารถที่จะรับได้ของพื้นที่ ซึ่งสามารถพิจารณาออกเป็น 3 ประเด็น คือ (1) ความสามารถที่จะรับได้เชิงกายภาพ คือ แหล่งท่องเที่ยวมีสภาพกายภาพที่เอื้ออำนวยต่อการ พัฒนาให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวตามความประสงค์ (2) ความสามารถที่จะได้รับทางสังคม คือ สถานที่ และ สิ่งอำนวยความสะดวกของสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งสถานที่ท่องเที่ยวในแต่ละลักษณะจะ มีข้อจำกัดที่แตกต่างกันไป และ (3) ความสามารถที่จะรับได้เชิงนิเวศ คือ สภาวะแวดล้อมทาง ธรรมชาติในแต่ละบริเวณใกล้เคียงกับสถานที่ที่จะรับได้ต่อการเปลี่ยนแปลงทางนิเวศวิทยาที่เกิด จากการพัฒนาสถานที่ดังกล่าวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เพราะการพัฒนาสถานที่ได้ให้เป็นแหล่ง ท่องเที่ยวอาจต้องมีการสูญเสียทรัพยากรบั้งไม่มากก็น้อย แต่ก็ต้องมีความคุ้มค่ากับการพัฒนา ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของมนัส สุวรรณ และคณะ (2541: 6) ที่ได้กล่าวถึงการจัดการ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่ดีต้องคำนึงถึงความสามารถการรองรับการท่องเที่ยว คือ การพัฒนาการ ท่องเที่ยวเพื่อให้มีความเติบโต ไม่ก่อให้เกิดความสูญเสียด้านทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และ สังคมมากจนเกินไป และได้มีนักวิชาการเสนอแนวทางการจัดการขีดความสามารถในการรองรับ การท่องเที่ยวไว้หลาย ๆ แนวทางดังนี้

1) แนวทางที่สิ่งแวดล้อม เสนอว่าการจัดการขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวเกี่ยวข้องกับการรักษาสมดุลระหว่างสภาพแวดล้อมทางกายภาพกับประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว โดยให้มีการกำหนดสภาวะของแหล่งท่องเที่ยวที่น่าpleasant ไว้ล่วงหน้า เพื่อให้เป็นเกณฑ์สำหรับประเมินผลกระทบของการท่องเที่ยว

2) แนวทางที่อิงการตลาด เมื่อจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มจนถึงระดับที่ไม่สามารถรองรับได้ จะส่งผลให้ความประณีตของนักท่องเที่ยว มีความต้องการอุปสงค์ทางการตลาดที่ลดลง จึงต้องมีมาตรการเพื่อนำมาแก้ไขสถานการณ์ดังกล่าวได้ อาจจะเป็นรูปแบบของการขยายการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว หรือการจำกัดกิจกรรมการท่องเที่ยวลงก็ได้

3) แนวทางที่อิงชุมชน มุ่งเน้นที่ความสามารถรองรับการท่องเที่ยวของชุมชนก่อนที่ชุมชนบริโภคดังกล่าวจะรู้สึกถึงผลกระทบทางลบที่เกิดขึ้น การจัดการขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวตามแนวทางนี้จำเป็นต้องอาศัยการสร้างความเห็นพ้องกันระหว่างทุกฝ่ายในชุมชน เช่น ผู้อาศัย หน่วยงานราชการ และเอกชน เพื่อกำหนดสภาวะที่พึงประณีตของแหล่งท่องเที่ยว และวิธีการจัดการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับเป้าหมายที่กำหนดร่วมกัน

ทั้งสามแนวทางแม้ว่าจะมีความแตกต่างกันในรายละเอียด แต่ทุกแนวทางล้วนแต่ถือเป็นตัวเริ่มต้นในการจัดการท่องเที่ยว 4 ประการคือ

1) การท่องเที่ยวเป็นตัวเริ่งริ้วให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และ ก่อให้เกิดทั้งผลประโยชน์และผลเสียทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และ สิ่งแวดล้อม

2) สภาวะที่พึงประณีตของแหล่งท่องเที่ยว เป็นสิ่งที่สามารถกำหนดได้ และ หากสภาวะนี้ถูกทำลายการท่องเที่ยวก็ไม่อาจคงอยู่ต่อไปได้

3) สภาวะที่พึงประณีตมีได้คงที่ด้วยตัว แต่อาจเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ ขึ้นอยู่กับสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และ สิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น รวมทั้งความเข้าใจเกี่ยวกับอิทธิพลของการท่องเที่ยวที่มีผลต่อสภาพของท้องถิ่น

4) สามารถกำหนดและดำเนินกลยุทธ์การจัดการ เพื่อควบคุมอัตรา และ ทิศทางของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการท่องเที่ยวได้ เพื่อรักษาไว้ซึ่งสภาวะที่พึงประณีตไว้

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาเอกสาร และ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ “การพัฒนาระบวนการเรียนรู้โดยชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” มีงานวิจัยที่คล้ายคลึงหรือใกล้เคียงกับการวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็นหัวข้อย่อย ได้ดังนี้

1. งานวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

งานวิจัยที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน เป็นการศึกษาเกี่ยวกับแนวทาง การจัดการ และ การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1.1 งานวิจัยของสาขาวิชาสุขผ่องศรี (2543) ซึ่งได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทาง การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนคู่ร่วม อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ชุมชน จะต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทาง และ ความเป็นไปของ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยพิจารณา แหล่งท่องเที่ยว กิจกรรม ความพร้อม และ ความต้องการของชุมชน รวมทั้งมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรูปแบบขององค์กรชุมชน โดยองค์กรชุมชนต่าง ๆ จะต้องมี ส่วนร่วมในการทำงานร่วมกันอย่างเสมอภาค และ ประชาชนในชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจโครงการต่าง ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ นอกจากนี้ ชุมชนยังต้องให้ความสำคัญกับผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในชุมชน ทั้งผลกระทบทางบวก และ ผลกระทบทางลบอันอาจเกิดจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วย

1.2 งานวิจัยของยศ สันตสมบติ (2544) ซึ่งได้ทำการวิจัยเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จังหวัดแม่ย่องสอน พบว่า ปัญหาเบื้องต้นของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ ประเด็นเกี่ยวกับอำนาจของคนท้องถิ่น ความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การอนุรักษ์ภัณฑ์ธรรมดั้งเดิมของชุมชน การเริ่มต้นของการบูรณะโดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการจัดการท่องเที่ยว และ การกระจายรายได้ และ ผลกระทบอย่างเท่าเทียมกันของผู้ประกอบการ และ พบว่า การเตรียมความพร้อมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ (1) การเตรียมความพร้อมขององค์กรชุมชน (2) การจัดทำแผนงานและโปรแกรมการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน (3) การเตรียมแผนโซเชียล ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชน (4) การเตรียมความพร้อมด้านการให้บริการนักท่องเที่ยว (5) การประชุมปรึกษาหารือของคณะกรรมการท่องเที่ยวของหมู่บ้านเพื่อติดตามการทำงาน และ การจัดความชัดเจนในด้านต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในกระบวนการทำงาน

1.3 งานวิจัยของพอทส์ และแฮริลล์ (Potts and Harrill, 1998) ที่ได้ทำการศึกษา เอกสารเกี่ยวกับการวางแผนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนประเด็นของการพัฒนาทางสังคม และ ความยั่งยืนทางชีวภาพ เรื่องการส่งเสริมชุมชนสู่ความยั่งยืน : แนวทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า การวางแผนการท่องเที่ยวควรเน้นให้เกิดความเท่าเทียมกันของคนในชุมชน และ เอื้อต่อ การอยู่รอดของสิ่งแวดล้อม อันจะนำไปสู่ความยั่งยืนของชุมชน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ และ

การเมือง ผู้ประกอบการจะต้องคำนึงถึงความต้องการของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ เป็นรายได้ และ เป็นแหล่งงานของคนในชุมชน

2. งานวิจัยที่เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

งานวิจัยกลุ่มนี้ เป็นงานวิจัยที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนรูปแบบต่างๆ และ แนวคิดของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1 งานวิจัยของชูสิตธ์ ชูชาติ และคณะ (2544) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยในโครงการรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตลุ่มแม่น้ำavage โดยได้ทำการวิจัยร่วมกับชุมชน พบว่า การเรียนรู้กระบวนการวิจัยของชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านรู้จักด้วยความ ตรวจสอบวิเคราะห์หา คำตอบร่วมกัน ทดลองปฏิบัติตามคำตอบ ติดตามประเมินผลตรวจสอบแล้วปฏิบัติใหม่การสร้าง วัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ดังกล่าว ช่วยให้ชุมชนสามารถวางแผน และ ดำเนินการจัดการท่องเที่ยว เชิงนิเวศในชุมชน และ สามารถนำไปใช้กับการแก้ปัญหาอื่น ๆ ในหมู่บ้านได้

2.2 งานวิจัยของเชาวลิต ศิทธิฤทธิ์ และคณะ (2544) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างมีส่วนร่วม ตำบลลกรุงชิง รายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 1 พบว่า การที่ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการทำความรู้จัก ทำความเข้าใจการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่าง ถูกต้องนั้น ทำให้ชุมชนรู้สึกภูมิภาคของชุมชน ได้รู้จักฐานทรัพยากรของชุมชน ทั้งฐาน ทรัพยากรธรรมชาติ ฐานทรัพยากรมนุษย์ ฐานสังคม วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ประเพณี ท้องถิ่น ตลอดจนปัญหาหรืออุปสรรคและโอกาสในการนำทรัพยากรดังกล่าวมาใช้ และได้ ทบทวนการวางแผนเพื่อจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนต่อไป นอกจากนี้ ยังมีการ รวบรวมข้อมูลและข้อเสนอแนะต่าง ๆ จากนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวตำบลลกรุงชิง แล้วนำข้อมูล ดังกล่าวมาสรุปร่วมกันเพื่อหาทางออกในการดำเนินการเพื่อความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์ตำบลลกรุงชิงต่อไป

2.3 งานวิจัยของวิคทูรีน (Victurine, 2000) ซึ่งทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การสร้าง ความเป็นเลิศด้านการท่องเที่ยวในระดับชุมชน : การพัฒนาความสามารถของวิสาหกิจชุมชนในชุม ชนดาโดยได้ทำการอบรมความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวให้กับผู้เข้าร่วม รวมทั้งมีกิจกรรมการ อบรมรูปแบบต่าง ๆ เช่น การนำเสนอของผู้เข้าร่วม การชมวีดิทัศน์ และการแสดงบทบาทสมมติ ผลการศึกษา พบว่า ผู้เข้าร่วมต้องการอบรมเกี่ยวกับการบริการทางการท่องเที่ยว เช่น ทักษะ การสื่อสาร การพัฒนาการบริหาร เป็นต้น รวมทั้งพัฒนาการแลกเปลี่ยนและการเข้าถึงข้อมูล ข่าวสารต่าง ๆ ของกลุ่มผู้ประกอบการด้วยกัน นอกจากนี้การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนท้องถิ่น

ยังต้องมีการจัดองค์กรและการนำเสนอด้วยระดับชาติ และได้รับการสนับสนุนจากองค์กรต่าง ๆ ด้วย

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวกับผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

งานวิจัยกลุ่มนี้เป็นงานวิจัยที่ได้ศึกษาผลกระทบด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับชุมชนจากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. งานวิจัยของเชยเนนส์ (Scheynens, 1999) ที่ได้ทำการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท่องถิน เพื่อศึกษาความเข้าใจถึงผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อคนในชุมชนท่องถิน และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม พบร่วมกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควรจะคำนึงถึงความสามารถของชุมชนในการควบคุมผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และ มีการจัดสรรงบประมาณที่เกิดขึ้นจากกิจกรรม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างเท่าเทียม ซึ่งการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนนั้น จะต้องมีกลไกในการวิเคราะห์ผลกระทบทางสังคม เศรษฐกิจ จิตวิทยา และ การเมือง ที่เกิดจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนท่องถิน และ ควรสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนทั้งในด้านการอนุรักษ์ และ การพัฒนา

2. งานวิจัยของจูริก คอร์นเวล และมาเธอร์ (Juric, Cornwell and Mather, 2002) โดยศึกษาวิจัยเรื่อง การสำรวจระดับความน่าสนใจและประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เมืองโอลิโตรัว และ เมืองคิวินส์ทาวน์ ซึ่งเป็นศูนย์บริการนักท่องเที่ยวต่างประเทศที่มีชื่อเสียงที่สุดของนิวซีแลนด์ ผลสรุปการวิจัยส่วนหนึ่งพบว่า ควรมีการจัดการท่องเที่ยวแบบอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม และ นักท่องเที่ยวควรมีความเข้าใจ ความสนใจ และ ให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ และ สิ่งแวดล้อม ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้นิยมอยู่กับการจัดการของผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวควรมีความรับผิดชอบต่อการท่องเที่ยว ดังนั้น การที่นักท่องเที่ยวมีคุณธรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวจึงเป็นเรื่องสำคัญ เป็นการแสดงให้เห็นว่า การให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นสิ่งจำเป็นต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอนาคต

3. งานวิจัยของฮอร์น และซิมมอนส์ (Horn and Simmons, 2002) ซึ่งได้ทำการศึกษา เรื่องการปรับตัวของชุมชนต่อการท่องเที่ยว : กรณีเปรียบเทียบระหว่างเมืองโอลิโตรัว และ เมืองไคกัวรา ประเทศนิวซีแลนด์ จากผลการวิจัยสรุปว่า ชุมชนสามารถปรับตัวให้ยอมรับการท่องเที่ยวได้ แต่ต้องใช้เวลาพอสมควร ดังนั้นหากมีการพัฒนาการท่องเที่ยวขึ้นอย่างรวดเร็ว

ในชุมชนได้ชุมชนนั้นก็จะได้รับผลกระทบทางลบมากยิ่งขึ้น ซึ่งการปรับตัวของชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวขึ้นอยู่กับบริบททางสังคม การเมืองและภูมิศาสตร์ของชุมชนนั้น ๆ

2.4 สรุป

จะเห็นได้ว่า การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน มีหลักการ และ ขั้นตอนในการบริหารจัดการที่จะต้องมีการดำเนินการอย่างระมัดระวังเพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อทรัพยากร และ สิ่งแวดล้อมในชุมชน เนื้อหาจากการตรวจสอบภายในบทนี้ ซึ่งว่าด้วยชุมชน กระบวนการเรียนรู้ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน และ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องนั้น ผู้วิจัยได้ใช้เป็นแนวทางในการศึกษาข้อมูลชุมชน พัฒนากระบวนการเรียนรู้ และ วิเคราะห์ผลการพัฒนาการเรียนรู้โดยชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อเป็นแนวทางให้แก่กลุ่มชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามขั้นตอน และ หลักการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อันจะนำไปสู่ ความยั่งยืนทั้งทางการท่องเที่ยวและทรัพยากรธรรมชาติต่อไป

